

DIALOGUL PRIVIND GĂGĂUZIA 2015-2018

CONTRIBUIND LA FUNCȚIONAREA
EFECTIVĂ A AUTONOMIEI GĂGĂUZIEI
ÎN CADRUL REPUBLICII MOLDOVA

Prefață

Jale Sultanli

Manager pe Țară – Moldova, CMI

În ultimii trei ani, CMI a sprijinit și facilitat un proces de dialog între legiuitorii din Chișinău și Comrat prin oferirea de Bune Oficii Grupului de lucru Parlamentar pentru Găgăuzia, în cadrul căruia legiuitorii de la nivel central și cel al autonomiei au avut posibilitatea să lucreze împreună pentru a găsi soluții comune pentru problemele comune. Procesul de dialog a condus la schimbări concrete pentru locuitorii din Găgăuzia și Moldova în ansamblu și a contribuit la armonizarea legislației din domeniul culturii prin ajustarea câtorva legi. Cel mai important, lucrul efectuat de Grupul de Lucru a demonstrat importanța și beneficiile unei abordări continue și structurate în cadrul procesului de dialog. În baza acestui fundament puternic, Grupul de Lucru pentru Găgăuzia a elaborat o viziune și o foaie de parcurs clară pentru viitorul procesului, prin urmare aștept cu nerăbdare să văd această viziune implementată în faza următoare a dialogului dintre Chișinău și Comrat.

Roxana Critescu

Șeful Programului pentru Eurasia, CMI

CMI crede în asumarea responsabilității la nivel local pentru procesele de dialog care fac parte din cadre naționale mai largi și că întrunirea diferitor grupuri de actori ca și partea a acestui proces de dialog este esențial pentru realizarea unor schimbări pozitive. Proiectul privind Dialogul Parlamentar pentru Găgăuzia și rezultatele concrete care decurg din acesta nu ar fi fost posibile fără dedicația membrilor și a conducerii Parlamentului Republicii Moldova și a Adunării Populare a UTA Găgăuzia.

Aduc sincere mulțumiri participanților la acest proces pentru angajamentul lor față de acest proces pe parcursul acestor trei ani și, de asemenea, finanțatorului proiectului, Guvernul Suediei, pentru angajamentul său continuu pentru un dialog constructiv între Chișinău și Comrat și pentru viitorul proiectului.

Contextul proiectului

Proiectul de susținere a dialogului parlamentar privind Găgăuzia a fost lansat în 2015 în contextul unei deschideri mai mari între Chișinău și Comrat. Această deschidere a oferit o nouă oportunitate de a aborda problemele acute dintre centru și autonomie și de a lua în considerare soluții pe termen lung pentru îmbunătățirea funcționării autonomiei în cadrul Republicii Moldova.

CMI, cu suportul financiar oferit de Guvernul Suediei, a elaborat un proiect care a întrunit legiuitorii din Chișinău și Comrat pentru a identifica soluții comune pentru problemele care implică autonomia. În urma unor consultări ample cu părțile interesate de la nivel central și cel al autonomiei, și în baza unui mandat primit din partea Parlamentului Republicii Moldova, în vara anului 2015 proiectul a înființat un grup de lucru informal pentru a demara procesul. În decembrie 2015, Parlamentul Republicii Moldova a inițiat și apoi a înființat un Grup de lucru oficial compus dintr-un număr egal de reprezentanți ai Parlamentului Republicii Moldova și ai Adunării Populare a UTA Găgăuzia. Crearea unei platforme oficiale de dialog comun, angajamentul susținut din partea Parlamentului și a Adunării Populare și cooperarea dintre secretariate au asigurat asumarea responsabilității la nivel național pentru acest proces, vital pentru credibilitatea platformei și a rezultatelor acesteia.

Cunoscut sub numele de „Grupul de lucru pentru Găgăuzia”, acest mecanism comun de luare a deciziilor a devenit o platformă de dialog sustenabil, unde reprezentanții din centru și autonomie pot aborda problemele socio-economice comune; pot analiza legislația privind autonomia și pot face propuneri pentru soluționarea discrepanțelor; și sprijini elaborarea soluțiilor și mecanismelor comune pentru consolidarea relațiilor dintre Chișinău și Comrat.

Începând cu 2015, membrii Grupului de lucru și-au dezvoltat abilitățile de dialog și mediere și au obținut cunoștințe tehnice despre modul în care autonomiile europene pot funcționa ca urmare a vizitelor de studiu, atelierelor de lucru și contribuțiilor experților

moldoveni și internaționali, proces facilitat și coordonat de CMI. Ulterior, aceștia și-au folosit noile competențe și cunoștințe pentru a găsi soluții comune pentru probleme ce țin de dezvoltarea socio-economică comună și problemele legislative. În domeniul legislativ, Grupul de lucru s-a concentrat pe eliminarea discrepanțelor dintre legislația națională și cea de la nivelul autonomiei – denumită „armonizarea legislației”.

Până în prezent, Grupul a emis 56 de decizii comune ca urmare a acestor procese. Acestea includ recomandări pentru deschiderea unei Agenții pentru Dezvoltarea Regională a Găgăuziei la Comrat și propuneri de modificare a patru legi naționale în domeniul culturii pentru a reflecta mai bine competențele autonomiei găgăuze. Guvernul și Parlamentul Republicii Moldova s-au bazat pe aceste decizii pentru a crea Planul de Acțiune privind dezvoltarea socio-economică a Găgăuziei pentru anii 2016-2019 și Agenția pentru Dezvoltare Regională din Găgăuzia și a adoptat cele patru legi în domeniul culturii, inclusiv amendamentele propuse de Grupul de lucru. Între timp în Găgăuzia, Adunarea Populară a prezentat o propunere pentru un mecanism pilot de monitorizare a legislației propus Parlamentului Republicii Moldova, în vederea continuării procesului de armonizare legislativă.

Următoarea etapă a proiectului va continua să abordeze în mod sistematic armonizarea legislației și clarificarea competențelor în sectoarele alese de Grupul de lucru și să depună eforturi pentru îmbunătățirea cooperării dintre instituțiile de la Chișinău și Comrat.

Rezultatele Proiectului

Contribuții cheie

Dialogul a fost stabilit în 2015

600+ întruniri ale părților interesate

25 Reuniuni de Dialog Informal

15 Întâlniri oficiale de dialog

Rezultate cheie

56 Decizii comune între legislatorii de la Chișinău și de la Comrat

1 Metodologie pilot de cartografiere a legislației naționale și a Găgăuziei

1 Viziune comună și Foaiă de parcurs pentru viitorul Procesului de Dialog

Propuneri de modificare a 11 legi naționale

Deciziile Guvernului și Parlamentului Republicii Moldova

- ✓ Planul de Acțiuni privind dezvoltarea socio-economică a Găgăuziei
- ✓ Agenția pentru Dezvoltare Regională creată
- ✓ Fondul Rutier Național redistribuit
- ✓ 4 Legi din domeniul culturii aprobate
- ✓ Mecanismul pilot de monitorizare juridică propus

Conceptul și abordarea proiectului

Proiectul de susținere a dialogului privind Găgăuzia se bazează pe premisa că progresul în relația dintre Comrat și Chișinău nu poate fi realizat fără a îmbunătăți încrederea, capitalul social și capacitatea de dialog între părțile interesate cheie, precum și fără consolidarea capacității de abordare a disputelor și a problemelor legislative între centru și autonomie.

CMI se bazează pe 18 ani de experiență de dialog și mediere, precum și pe un angajament extins al părților interesate ale proiectului pentru a elabora un proiect incluziv, cu intenție și pas cu pas, având două obiective sinergice:

1. Consolidarea consensului politic prin dialog
2. Armonizarea legislației și clarificarea competențelor între Chișinău și Comrat

Asigurarea cu bune oficii, facilitarea dialogului și coordonarea experților

Rolul CMI în cadrul proiectului este de a coordona și facilita un **Grup de Dialog Informal (GDI)** între reprezentanții Parlamentului Republicii Moldova și ai Adunării Populare a UTA Găgăuzia, și de a asigura **Bune oficii** pentru dialogul parlamentar și platforma de luare a deciziilor ale **Grupului de Lucru pentru Găgăuzia (GLG)**. Aceste grupuri constau dintr-un număr egal de reprezentanți ai Parlamentului Republicii Moldova și ai Adunării Populare (7+7).

De asemenea, CMI organizează activitatea **Grupului de Experți Juridici** și îi coordonează contribuția la grupurile de dialog pentru a sprijini procesul gradual de armonizare a legislației și de clarificare a competențelor și colaborează cu părțile interesate locale și internaționale pentru a asigura informarea tuturor părților interesate.

În cele din urmă, **Integrarea dimensiunii de gen** este implementată la fiecare etapă a procesului de dialog.

Bunele oficii:

Bunele oficii reprezintă un serviciu furnizat de o terță parte neutră, care susține două sau mai multe grupuri pentru soluționarea unei dispute sau a unui dezacord. Persoana sau organizația care furnizează bunele oficii trebuie să câștige și să mențină încrederea tuturor părților și trebuie să sprijine participanții la proces pentru a ajunge la un acord sau o rezoluție amiabilă.

Abordare transversală: integrarea dimensiunii de gen

Obiectivul 1: Consolidarea consensului politic prin dialog

Proiectul urmărește scopul de consolidare a capacităților de dialog ale părților interesate cheie de la Chișinău și Comrat și să le ofere acces la cunoștințele și instrumentele necesare, permițându-le să se întrunească pentru a găsi soluții comune de succes, acceptabile din punct de vedere politic, dar și din punct de vedere conceptual la problemele acute¹.

CMI își utilizează expertiza internațională de mediere informală pentru a facilita **Grupul de Dialog Informal (GDI)**, inclusiv pentru organizarea vizitelor de studiu și a activităților de consolidare a capacităților și coordonarea contribuțiilor experților. La invitația Parlamentului Republicii Moldova, CMI oferă de asemenea **Bune Oficii** pentru **Grupul Oficial de Lucru pentru Găgăuzia (GLG)**, care este susținut și informat prin activitatea grupului de dialog informal.

¹ Această metodologie urmează logica Piramidei Dialogului concepută inițial de Clem McCartney.

Ca rezultat al Bunelor Oficii ale CMI, membrii Grupului de Lucru pentru Găgăuzia folosesc dialogul într-un cadru structurat pentru a găsi soluții comune la problemele comune și emit decizii comune privind funcționarea viitoare a autonomiei pe baza discuțiilor din cadrul Grupului de Dialog Informal și constatările Grupului de Experți Juridici.

Obiectivul 2: Armonizarea legislației și clarificarea competențelor

Obiectivul de bază al Grupului de Lucru pentru Găgăuzia este de a reduce contradicțiile din legislație și de a clarifica competențele între centru (Chișinău) și autonomie (Comrat).

CMI sprijină acest obiectiv prin asigurarea activităților de consolidare a capacităților pentru membrii GLG și prin coordonarea cercetării și analizei **Grupului de Experți Juridici (GEL)**. Acest grup este alcătuit din 6 experți juridici din Moldova și din străinătate și oferă suport tehnic GLG prin oferirea informației necesare în soluționarea comună a problemelor și luarea deciziilor.

Abordare transversală: integrarea dimensiunii de gen

Egalitatea de gen și incluziunea sunt principiile fundamentale pentru CMI și Suedia. CMI combină expertiza sa internațională și resursele sale privind procesele de mediere și de dialog inclusiv cu expertiza din Moldova pentru a încorpora Analiza de Gen și Integrarea Dimensiunii de Gen la fiecare etapă a dialogului, recunoscând importanța femeilor în procesele de mediere, și asigurând faptul că bărbații și femeile beneficiază în mod egal de activitățile programului.

CMI a facilitat mai multe întâlniri cu participare a unor membri ai Grupului de Lucru pentru Găgăuzia în vederea sublinierii rolului aspectelor de gen ca obiectiv esențial în abordările și activitățile de dialog. Prin urmare, Grupul a solicitat realizarea un Profil al Egalității de Gen al autonomiei pentru a înțelege mai bine contextul și pentru a informa politicile.

Proiectul își coordonează activitățile cu alți actori locali și internaționali care activează în acest domeniu, inclusiv UN Women, Misiunea OSCE în Moldova și Suedia.

Obiectivul 1: Consolidarea consensului politic prin dialog

Crearea unei baze solide de încredere și înțelegere reciprocă

În anii de după înființarea Autonomiei Găgăuze în 1994, nivel scăzut de încredere și înțelegere reciprocă între reprezentanții Parlamentului Republicii Moldova și ai Adunării Populare a Găgăuziei au împiedicat progresul în problemele legate de dezvoltarea socio-economică, armonizarea legislației naționale și a autonomiei și de clarificare a competențelor autonomiei.

Pentru a asigura sustenabilitatea Dialogului Parlamentar privind Găgăuzia și a permite participanților să ia decizii comune, primul obiectiv al proiectului este: **Consolidarea consensului politic prin dialog**. Acest obiectiv este realizat prin două domenii complementare de activitate:

1. **Îmbunătățirea relațiilor și sporirea încrederii** între actorii politici de la Chișinău și Comrat;
2. **Îmbunătățirea înțelegerii și a capacităților membrilor procesului de dialog** privind modul în care autonomiile funcționează și dotarea participanților la proces cu abilitățile de dialog necesare pentru a se implica în soluționarea comună a problemelor într-un mod incluziv.

Sporirea încrederii, a dialogului și a abilităților tehnice

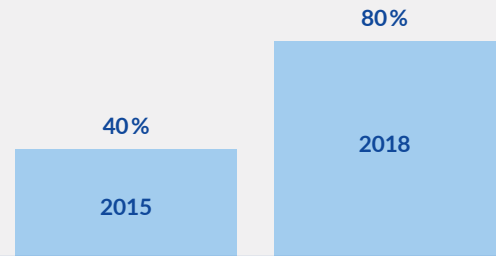
CMI a început procesul de dialog cu o serie de ateliere de formare a capacităților și vizite de studiu în Autonomiile Europene, pentru **dezvoltarea relațiilor de cooperare și a capitalului social** între actori și părțile interesate și pentru oferirea tuturor membrilor grupului de lucru a accesului la aceleași informații.

Abordarea proiectului planificată, pas cu pas față de dialog, a încurajat părțile interesate să-și folosească noile relații și cunoștințe **pentru a defini și a aborda problemele relevante**, care ar putea fi abordate în mediul politic existent și folosite pentru a consolida un consens politic, înainte de a trece la o agendă mai complexă.

La începutul procesului în 2015, doar 40% dintre participanții la proces au perceput nivelul lor de încredere în colegii GLG ca fiind „desul de înalt”. În 2018, după trei ani de activitate a proiectului și un dialog amplu între membrii grupului, **acest lucru s-a dublat până la 80%**,

2 Conform sondajelor organizate de CMI și completate de membrii Grupului de Lucru pentru Găgăuzia în 2015 și 2018

Creșterea încrederii între membrii Grupului de Lucru ca urmare a procesului de dialog

oferind o bază solidă pentru activitățile de soluționare a problemelor și de luare a deciziilor în cadrul Grupului.

Găsirea soluțiilor comune

Până în prezent, GLG și-a folosit încrederea reciprocă sporită și abilitățile de dialog îmbunătățite pentru a emite **56 decizii comune** privind subiecte variind de la dezvoltarea socio-economică până la ajustarea legislației Republicii Moldova. În 2017, Grupul de lucru a creat o viziune comună și o foaie de parcurs pentru viitorul procesului de dialog, care a identificat mecanisme instituționale îmbunătățite pentru relațiile Chișinău-Comrat ca o problemă de prioritate cheie pentru următoarea fază de lucru.

Schimbări socio-economice substanțiale

În perioada proiectului, Guvernul și Parlamentul Republicii Moldova au adoptat mai multe măsuri legate de funcționarea și dezvoltarea autonomiei Găgăuze, pe baza recomandărilor formulate prin deciziile Grupului de lucru și în contextul mai larg de a acorda o atenție sporită acestei regiuni pe agenda națională. Una dintre acestea, Planul de acțiune privind dezvoltarea socio-economică a UTA Găgăuzia pentru 2016-2019 reprezintă prima acțiune vizată a Guvernului Republicii Moldova dedicată dezvoltării socioeconomice a autonomiei.

Respectând două dintre următoarele măsuri, Redistribuirea Fondului Național Rutier și înființarea Agenției pentru Dezvoltare Regională din Găgăuzia, **un drum nou a fost deja construit** în cadrul autonomiei, iar alte cinci proiecte de infrastructură sunt în curs de implementare.

Rezultate

Exemplu: Sporirea cunoștințelor și consolidarea relațiilor prin vizite de studiu în Insulele Aland, Țara Galilor, Tirolul de Sud și Bruxelles

CMI a organizat o serie de vizite de studiu pentru membrii grupului de lucru și a altor părți interesate cheie pe Insulele Aaland (Finlanda), Tirolul de Sud (Italia) și Țara Galilor (Regatul Unit), pentru a-și îmbunătăți cunoștințele despre cele mai bune practici aferente modelelor europene de relații între centru și autonomie, și mecanismele de descentralizare.

Aceste vizite au oferit tuturor membrilor grupului **cunoștințe și instrumente comune** pentru a contura discuțiile și o viziune pentru desfășurarea dialogului într-o manieră pragmatică și constructivă. Această experiență a creat și **a consolidat relațiile și a sporit cooperarea** între membrii Grupului de lucru, și a atras atenția asupra faptului că procesele reușite și durabile de creare a autonomiilor funcționale au nevoie de un timp mai îndelungat.

În noiembrie 2017, Grupul de lucru a fost invitat și la Bruxelles, la Parlamentul European, pentru a discuta despre rolul parlamentelor

în procesele de dialog și mediere, și a explora principiile devoluției și descentralizării, delimitării competențelor și armonizarea proceselor legislative. Această vizită a inclus un atelier de lucru cu experții din Tirolul de Sud și Insulele Aland, organizat în colaborare cu Parlamentul European și Înalțul Comisar al OSCE privind Minoritățile Naționale.

Aceste activități au sporit nivelul de sensibilizare în rândul membrilor Grupului privind necesitățile **de elaborare a mecanismelor sustenabile pentru soluționarea litigiilor și cooperarea** între Chișinău și Comrat.

Ca urmare, în cadrul vizitei de studiu la Bruxelles, Grupul de Lucru pentru Găgăuziei a adoptat o Foai de parcurs pentru următoarea fază a procesului de dialog parlamentar, stabilind planuri de abordare a elaborării unui astfel de mecanism instituțional.

Exemplu: aducerea unei schimbări concrete în autonomia găgăuză

Autonomia găgăuză este o regiune de dezvoltare definită de Republica Moldova, care are dreptul la propria Agenție de Dezvoltare Regională. Cu toate acestea, în 2015, aceasta încă nu avea o Agenție proprie, ceea ce înseamnă că autonomia nu putea beneficia de aceleași **investiții transformative în infrastructură și dezvoltare economică**, acestea fiind livrate de către Agențiile pentru regiunea Nord, Centru și Sud. Aceasta a fost o sursă de tensiune între politicienii de la Chișinău și Comrat.

În urma unui dialog amplu între reprezentanții grupului de la Chișinău și Comrat, Grupul de Lucru pentru Găgăuzia a emis o decizie comună la 25 aprilie 2016, iar ADR Comrat a fost înființată oficial de Guvernul Republicii Moldova în mai 2016.

Grupul s-a implicat, de asemenea, în dialogul cu privire la mărirea cotei UTA Găgăuzia în fondurile distribuite la nivel național proporțională cu mărirea sa, în special în Fondul Național Rutier. În urma unei propuneri a Grupului de Lucru, Guvernul Republicii Moldova a re-evaluat formula care ghidează distribuția generală a Fondului Național Rutier. Actualmente, Fondul este alocat fiecărei din regiunile Republicii Moldova în funcție de **lungimea drumului**, mai degrabă decât însăși suprafața regiunilor, ducând la **rezultate mai bune în întreaga țară**.

ADR Comrat a cofinanțat deja **reconstrucția unui drum între Avdarma și Feropontievca** din Găgăuzia, care a beneficiat, de asemenea, de fondul rutier redistribuit. ADR Comrat finanțează, de asemenea, implementarea altor cinci proiecte de infrastructură în cadrul autonomiei.

Obiectivul 2: Armonizarea legislației și clarificarea competențelor

Armonizarea legislației în beneficiul tuturor cetățenilor Republicii Moldova

Pentru ca o autonomie să funcționeze fără probleme în cadrul unui sistem mai vast al statului, este esențial ca legislația națională și cea locală să ofere un cadru clar autorităților autonome.

Procesul de eliminare a discrepanțelor dintre legislația națională și cea a autonomiei și consolidarea legislației naționale pentru implementarea statutului autonomiei are potențialul de a aduce o gamă largă de beneficii pentru populația din Găgăuzia și Republica Moldova în ansamblu.

Clarificarea competențelor autonomiei și dezvoltarea mecanismelor instituționale relevante

Definirea neclară a competențelor între Republică și autonomie și suprapunerile sau lacunele din cele două seturi de legislație pot duce la costuri suplimentare pentru cetățeni, companiile private și organizațiile publice, care rezultă din confuzia legislativă și acțiunile imprevizibile ale autorităților publice.

Armonizarea legislației Republicii Moldova și cea a Găgăuziei și clarificarea competențelor autonomiei consolidează buna guvernare a țării și contribuie la reforma administrației publice și teritoriale a Republicii Moldova în derulare, parte esențială a procesului de integrare europeană.

Importanța acestor aspecte se reflectă în al doilea obiectiv al Proiectului, **Armonizarea legislației și clarificarea competențelor**, care are patru domenii cheie în atenție:

- Consolidarea legislației naționale pentru implementarea statutului autonomiei;
- Contribuția la reducerea discrepanțelor dintre legislația națională și cea a autonomiei;
- Dezvoltarea clarității cu privire la competențele acordate autonomiei;
- Îmbunătățirea mecanismelor instituționale existente și elaborarea unor noi instituții pentru a facilita relațiile mai eficiente dintre Chișinău și Comrat, capabile să furnizeze soluții legitime și reciproc acceptabile.

Acestea sunt, de asemenea, obiectivele cheie ale Grupului de Lucru pentru Găgăuzia și sunt incluse în principiile sale fondatoare.

Cartografierea legislației pe sectoare

CMI a facilitat o analiză aprofundată a situației actuale de către experții naționali, ai autonomiei și internaționali, care au propus pași simpli pentru a începe procesul de identificare și abordare a inconsecvențelor legislative și de clarificare a competențelor. Grupul de lucru pentru Găgăuzia a apelat la această contribuție a experților la identificarea a patru domenii prioritare pentru pilotarea abordării: Cultură, Economie, Sănătate și Mediu. Grupul a luat apoi o decizie comună de a crea un Grup de Experți Juridici (GEJ) format din specialiști internaționali și locali pentru a începe procesul de cartografiere a legislației în aceste domenii.

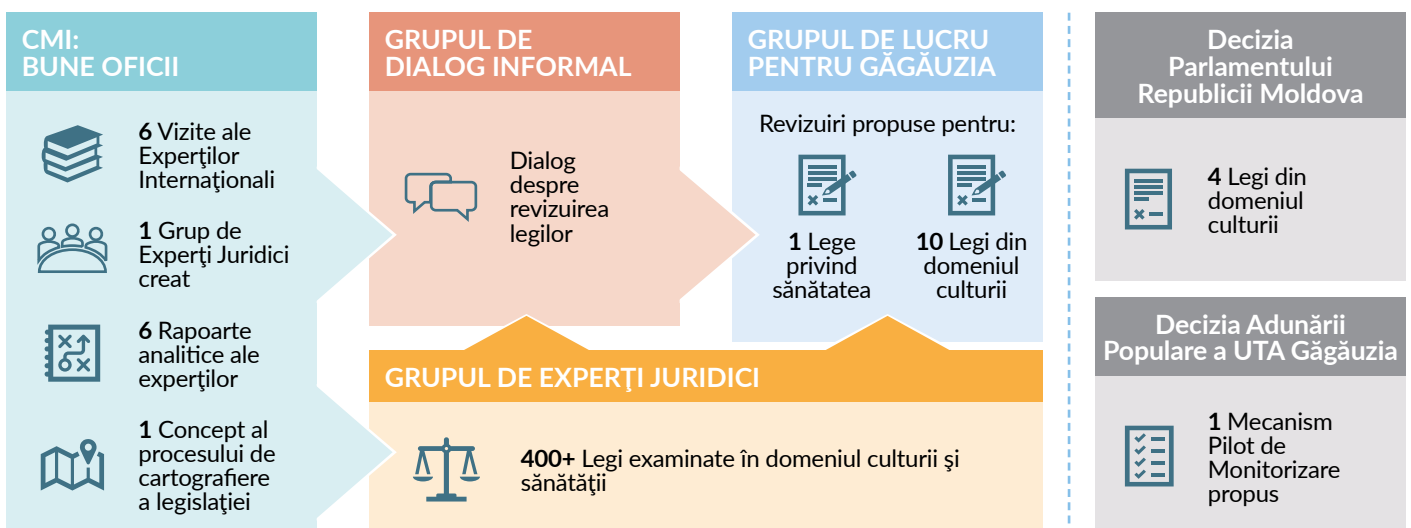
Această activitate vizează **identificarea suprapunerilor și a discrepanțelor** dintre cele două seturi de legi și domenii de armonizare. Acest proces a făcut, de asemenea, propuneri suplimentare pentru **clarificarea și delimitarea competențelor** în domeniile selectate. Până în prezent, grupul a analizat peste 400 de legi în patru domenii prioritare și a identificat 32 de legi care conțin lacune legislative și discrepanțe sau unde trebuie abordată Găgăuzia.

În baza acestei cercetări și a contribuției din partea GEJ, GLG a emis decizii comune cu privire la **10 legi în sfera culturii și o lege în sfera sănătății**, care conțin propuneri de ajustări pentru reflectarea mai bună a statutului juridic special și a necesităților specifice ale autonomiei găgăuze.

Legislația națională modificată pentru a reflecta mai bine competențele Găgăuziei

În 2017, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat **patru legi din domeniul culturii** care reglementează funcționarea muzeelor, bibliotecilor, monumentelor publice și a cimitirelor militare, conținând amendamente în baza propunerilor GLG pentru a reflecta mai bine competențele autonomiei în aceste domenii. Propunerile legislative suplimentare în domeniul culturii și sănătății urmează să fie prezentate spre examinare Parlamentului. Reflectând asupra acestui proces, în Găgăuzia, Adunarea Populară a propus un **Mecanism**

Rezultate

Pilot de Monitorizare pentru a examina proiectele de legi supuse adoptării de către Parlamentul Republicii Moldova pentru a asigura o mai bună participare a autonomiei în procesul legislativ național și pentru a asigura armonizarea legislației naționale cu legislația autonomiei.

O abordare sistematică

În prezent, nu există practici și mecanisme instituționale clar stabilite dedicate armonizării legislației Republicii Moldova și a autonomiei. Procesele pilot de cartografiere, armonizare și delimitare demonstrează că **este necesară o abordare sistematică față de soluționarea discrepanțelor și clarificarea competențelor** pentru a

crea soluții viabile pe termen lung și un cadru legal capabil să sprijine buna guvernare atât în Găgăuzia, cât și în Republica Moldova. Acestea au arătat, de asemenea, că acest lucru necesită instituirea unor proceduri eficiente și a unor mecanisme instituționale relevante pentru a aborda aceste aspecte în mod continuu.

Grupul de Experți Juridici își continuă analiza legislației naționale și găgăuze pentru a identifica problemele din anumite domenii specifice care necesită armonizarea legislației și clarificarea competențelor autonomiei. De asemenea, acesta revizuește relațiile dintre centru și autonomie și mecanismele de identificare unde procedurile îmbunătățite și chiar noile mecanisme ar putea întări relația de lucru dintre Chișinău și Comrat.

Exemplu: În baza încrederii și cunoștințelor, au fost înaintate propuneri comune pentru armonizarea legislației

Vizitele de studiu către Autonomiile europene funcționale din Regatul Unit al Marii Britanii, Finlanda și Italia au subliniat faptul că nu există o abordare unică față de relațiile dintre centru și autonomie. În special, membrii GL au descoperit importanța competențelor clar definite și a mecanismelor instituționale în stabilirea unor bune relații dintre centru și autonomie.

În urma concentrării pe aspectele socio-economice și în baza lecțiilor învățate de la alte autonomii, membrii Grupului de Lucru și-au îndreptat atenția asupra procesului de armonizare și clarificare a competențelor Găgăuziei. Grupul a înaintat Parlamentului Republicii Moldova trei propuneri legislative, dintre care două au fost adoptate ținând consolidarea legislației naționale în conformitate cu principiile stabilite în Legea privind statutul juridic special al UTA Găgăuzia. Aceste propuneri au marcat un mare pas înainte pentru membrii Grupului de Lucru, semnaland dorința de colaborare pentru a aborda chestiuni juridice de fond, care ar fi fost anterior prea disputate.

Deși cele două legi propuse nu au fost adoptate definitiv, acest proces a demonstrat capacitatea Grupului de Lucru de a forma un consens cu privire la problemele mai dificile aferente relațiilor Chișinău-Comrat. Discuțiile din Parlamentul Republicii Moldova au ridicat, de asemenea, gradul de conștientizare și au subliniat necesitatea continuării dialogului pe aceste teme.

În urma lecțiilor învățate pe parcursul acestei experiențe, grupul a convenit să piloteze o abordare structurată pentru a aborda armonizarea legislativă și clarificarea competențelor, cu contribuția experților juridici ai Republicii Moldova și ai CMI.

Acest proces a deschis calea discuțiilor ulterioare și a deciziilor comune ale Grupului de Lucru pentru Găgăuzia și a dus la propuneri de modificare a 11 legi naționale în domeniul culturii și sănătății, dintre care patru au fost deja adoptate de Parlamentul Republicii Moldova. Aceste legi reprezintă un pas important spre realizarea unei analize și armonizări sistematice și consecvente a legislației găgăuze și a legislației Republicii Moldova. Următorul set de propuneri va aborda legi în domeniul economiei și al mediului.

“Activitatea platformei trebuie să fie sprijinită de experți pentru a adăuga substanță și aspecte concrete pe ordinea de zi, astfel încât discuțiile să se desfășoare în mod constructiv.”

Ion Creangă,
Șeful Direcției Juridice a Parlamentului Republicii Moldova

CMI: un facilitator terț imparțial

Inițiativa pentru Managementul Crizelor (CMI) este o organizație finlandeză independentă cu o experiență de peste 18 ani care utilizează dialogul și medierea informală pentru prevenirea și soluționarea conflictelor. CMI facilitează procesele de dialog din Eurasia pentru a deschide și a menține canale stabile de comunicare, pentru a consolida încrederea între părțile divizate și a spori buna guvernare.

În Moldova, CMI a folosit această expertiză pentru a proiecta procesul de Dialog Parlamentar pentru Găgăuzia, oferă Bune Oficii pentru Grupul de Lucru pentru Găgăuzia și facilitează procesul de dialog informal și coordonează contribuția experților moldoveni și internaționali. CMI are patru principii fundamentale: **Brokeraj Onest**, **Implicarea Responsabilității Locale (Ownership)**, **Incluziunea** și **Complementaritatea**.

Brokeraj Onest

Ca parte terță imparțială, CMI este capabilă să faciliteze procesul de dialog și să medieze între actorii-cheie din Chișinău și Comrat. CMI Bune oferă Oficii platformei parlamentare a Grupului de Lucru pentru Găgăuzia și sprijină Grupul de Dialog Informal pentru a-și consolida activitatea prin analize comune și rezolvarea problemelor.

Implicarea Responsabilității Locale (Ownership)

CMI colaborează îndeaproape cu Parlamentul Republicii Moldova și cu Adunarea Populară a UTA Găgăuzia pentru a asigura responsabilitatea (ownership) locală și pentru a menține voința politică a tuturor părților de a deschide calea viitoareii sustenabilități a procesului de dialog. CMI coordonează procesul de consultare și analiză a experților cu toate părțile interesate relevante pentru elaborarea soluțiilor tehnice care apoi pot fi deliberate de Grupul de Lucru pentru Găgăuzia sau furnizate altor instituții relevante. Acest proces se înrădăcinează în expertiza națională, incluzând contribuția experților internaționali la învățarea din cele mai bune practici europene.

Incluziunea

CMI tinde să implice toți actorii relevanți în procesul de dialog, la asigurarea sustenabilității sale și a acceptării pe scară largă. În special, proiectul integrează dimensiunea de gen la fiecare etapă a dialogului, pentru a permite bărbaților și femeilor să contribuie și să

influențeze în egală măsură deciziile și agenda Grupului de Lucru pentru Găgăuzia și să se asigure că atât bărbații, cât și femeile beneficiază în mod egal de activitățile programului. CMI colaborează, de asemenea, cu comunitatea extinsă a ONG-urilor și cu societatea civilă pentru a asigura faptul că toate vocile sunt auzite și recunoscute în cadrul procesului de dialog.

Complementaritatea

Pentru asigurarea complementarității și a rezultatelor sustenabile, CMI își coordonează în mod strategic activitățile cu alții donatori care implementează activități la nivelul autonomiei, inclusiv delegația Uniunii Europene, PNUD, Consiliul Europei, Misiunea OSCE în Moldova și Ambasada Marii Britanii. Proiectul a lansat, de asemenea, o pagină web și publică comunicate de presă despre activitățile Grupului de Lucru pentru Găgăuzia, pentru a informa mai larg părțile interesate despre evoluțiile cheie.

Pașii următori

CMI și Suedia își asumă angajamentul față de viitorul Proces de Dialog Parlamentar pentru Găgăuzia și susținerea unei funcționări îmbunătățite a autonomiei. Conducerea Parlamentului Republicii Moldova și a Adunării Populare a UTA Găgăuzia, precum membrii Grupului de Lucru pentru Găgăuzia, se axează pe sustenabilitatea pe termen lung a procesului de dialog, descriși în foaia de parcurs a Grupului pentru viitorul proiect și viziunea lor comună și recomandările pentru următoarea iterație a Grupului de Lucru. Acest accent comun a fost subliniat de toate părțile la o discuție găzduită de Ambasada Suediei în Republica Moldova la 11 iulie 2018, în cadrul căreia membrii Grupului de Lucru au discutat despre strategiile care să asigure continuarea sustenabilă a acestui proces.

În următoarea fază a proiectului, CMI va continua să faciliteze Dialogul Parlamentar; să implice principalii actori din organul executiv

din Chișinău și Comrat și donatorii internaționali; și să acționeze pentru a asigura implicarea mai largă a societății civile din Moldova în procesul de dialog.

Această etapă se va concentra pe susținerea platformei de dialog parlamentar, îmbunătățirea mecanismelor instituționale și procedurile existente și, eventual, elaborarea unui mecanism permanent care să faciliteze relații mai eficiente dintre Chișinău și Comrat.

Activitatea GLG demonstrează că **este necesară o abordare mai structurată și mai sistemică față de clarificarea competențelor**. Proiectul se va axa pe continuarea procesului de armonizare a legislației și clarificare a competențelor autonomiei în domeniile subliniate de către Grup.

Următoarea fază a proiectului intenționează, de asemenea, să includă un angajament mult mai puternic și dialogul dintre nivelul executiv de la Chișinău și Comrat și să furnizeze **abordări și mecanisme mai sistematice față de discuțiile tehnice privind clarificarea competențelor**.

Această activitate trebuie să fie susținută de o viziune clară în cadrul autonomiei a domeniilor vizate de politici. Pentru a permite acest lucru, ambele fluxuri de activitate vor fi susținute prin elaborarea strategiilor de politici în Găgăuzia și, atunci când este necesar, vor oferi activități de consolidare a capacităților pentru autoritățile din autonomie și guvernul central.

Perspectivile părților interesate

Anna Lyberg

Ambasadorul Suediei în Republica Moldova

Suedia își asumă angajamentul față de succesul Proiectului privind Dialogul Parlamentar pentru Găgăuzia și explorarea de către participanți a modului în care dialogul poate deveni mai sustenabil în timp.

Andrian Candu

Președintele Parlamentului Republicii Moldova, Chișinău

Am văzut schimbări incredibile de când am inițiat procesul de dialog în 2015. Discuțiile dintre Chișinău și Comrat au progresat de la dezacorduri politice până la soluționarea comună a problemelor și propuneri constructive privind următorii pași.

Vladimir Kyssa

Președintele Adunării Populare din Găgăuzia

Grupul de lucru a realizat progrese enorme de la începutul acestui proces de dialog - de la a învăța până la a asculta unul pe celălalt pentru a învăța cum să soluționăm problemele dificile împreună. Aceasta este o realizare imensă. Aștept cu nerăbdare continuarea activităților în următoarea iterație a Grupului de Lucru.

Irina Vlah

Bașcanul Găgăuziei

A fost o onoare să observăm toate etapele procesului de dialog, care s-au dovedit a fi o platformă foarte serioasă, cu o mulțime de discuții și dialog, și schimburi de experiență între cele două organe legislative. În consecință, simțim schimbări majore.

Elena Bacalu

Co-președinte din partea Chișinăului, Grupul de Lucru pentru Găgăuzia

Rezultatele Grupului de lucru au depășit așteptările noastre. Am învățat cum să ne ascultăm și cum să comunicăm. Activitatea noastră comună a dus la crearea Agenției pentru Dezvoltare Regională din Găgăuzia și la alte evoluții, cum ar fi ajustarea la Fondul Național Rutier, pe care nu am fi putut-o realiza înainte.

Gheorghe Leiciu

Co-președinte din partea Comratului, Grupul de Lucru pentru Găgăuzia

În Găgăuzia am obținut multă experiență și cunoștințe și am dezvoltat relații reale cu colegii noștri din Chișinău. De asemenea, am obținut lucruri concrete, din procesul de dialog, inclusiv construirea unui drum nou și modificarea legislației.

Proiectul „Susținerea exercitării eficiente a competențelor autonome ale Găgăuziei în cadrul constituțional al Republicii Moldova” este realizat de Inițiativa pentru Managementul Crizelor (CMI) și finanțat de Guvernul Suediei. Proiectul a început în iulie 2015.

CMI este o organizație finlandeză independentă care activează în domeniul prevenirii și soluționării conflictelor prin dialog informal și mediere. Laureatul Premiului Nobel pentru pace și ex- președintele Finlandei, Martti Ahtisaari, a înființat CMI în 2000. De atunci, organizația s-a dezvoltat și a devenit unul dintre liderii în acest domeniu.

Guvernul Suediei are un angajament pe termen lung pentru susținerea continuă a țărilor Parteneriatului Estic prin Strategia de rezultate 2014-2020. Principalele domenii prioritare includ consolidarea democrației, respectarea mai largă a drepturilor omului, un stat mai dezvoltat care respectă supremația legii și includerea perspectivei de gen.

Pentru alte informații contactați:

CMI Moldova

str. Bănulescu-Bodoni 25, oficiul 23, Chișinău, MD

+373 22 23 80 93

www.cmi.fi • gagauzialogue.md